

Szellemi katedrális

Mile Zsigmond Zsolt
(1967, Budapest)
író, költő,
Visegrádon él

Magyar Zoltán: *A magyar történelmi mondák katalógusa*. Típus és motívumindex, Kairosz Kiadó, Budapest, 2018.

Majdhogynem megijedtem Magyar Zoltán néprajzkutató roppant művétől, amelynek címe: *A magyar történelmi mondák katalógusa*. Tizenkét súlyos kötetről van szó ugyanis, tele adattal, leírással... Mit kezdjen ezzel az érdeklődő laikus – merült föl bennem a kérdés –, és ha tud vele mit kezdeni, mert bizonytal tud, ha egyszer azt állítja az I. kötet bevezető szövegében a szerző, akkor merről is lehetséges a hozzáférés e tudástömbhöz, amely a következő témák tárhelye: I. kötet: *Alapítási mondák*; IIA. *Hősök, történelmi személyek. Nemzeti hősök*; IIB. *Hősök, történelmi személyek. Nemzeti hősök*; III. *Hősök, történelmi személyek. Tematikus csoportok*; IV. *Háborúk, harcok, szabadságharcok*; V. *Legendák. Vallásos témájú mondák*; VI. *Bűn és bűnhődés*; VII. *Betyármondák. Betyárok és más törvényen kívüliek*; VIII. *Kincsmondák*; IX. *Egyéb földrajzi és történelmi jellegű mondák*; X. *Motívumindex és bibliográfia*; XI. *A magyar történelmi mondák rendszere és tagolódása*.

Amit elsöre (a fő- és alcímeket tanulmányozva, aztán a típustartalmakba bepillantva) megért az olvasó: mondakincsünk nagyigényű katalógusáról van szó, amely típus és motívum szerint rendszerezi hagyományunknak ezt az ágát. Teszi ezt az átláthatóság, a tiszta források megnevezése érdekében; végső soron pedig azért, hogy el ne vesszen, de életünkben még inkább jelen lehessen régi, kipróbált segítők: a monda. Magyar Zoltán így fogalmazza meg művének lényegét a XI. kötet bevezetőjében: „Egy jó katalógus ugyanis több mint egy atlasz tudományos kézikönyv, illetve kézikönyvsorozat: egyfajta szellemi katedrális, amelyben összegződik több száz (sőt közvetve több ezer) év teremtő képzelete, az a kulturális örökség, amely folyamatosan változó és legalább annyira örök.” Ugyanebben a bevezető részben mindehhez még azt teszi hozzá: „Egy mese-, monda- vagy balladakatalógus olyan elméleti konstrukció, amely a szöveghagyomány lecsupaszított

Thorma János: *Talpra magyar!* (1903–1936)

vázát jeleníti meg, leggyakrabban típus- és motívumindex formájában. E két klasszifikációs módszer kombinációjával készült katalógus az igazán szemléletes, hatékony és olvasóbarát, azaz egy érdeklődő laikus számára is használható.”

A monda mellett hagyományunk másik két szellemi katedrálisát is említi a szerző: a népmeséjét és a balladáét. Hogyan is áll ezeknek a katalógizálása? Átfogó magyar balladakatalógusról nem tudunk, de az erdélyi már készül. Magyar népmese-katalógus létezik (a világon a legnagyobb), de a szakmabeliek szerint javításra s főként bővítésre szorul, mivel a kiadás óta eltelt 3-4 évtizedben még legalább annyi mese került elő, mint amennyi a sorozatban szerepel. Miként a már említett erdélyi balladakatalógus, készülõben van az erdélyi magyar hiedelemmonda-katalógus is, szintén Magyar Zoltán munkájának köszönhetően.

Immár tudjuk, mire való egy mondakatalógus, és hogy nem csak a néprajztudós forgathatja haszonnal. A kérdés most már csak az, hogy miképpen kell forgatni? Vagyis: mi a katalógus használatának logikája? „A narratív-típusok azonos szerkezeti rendben jelennek

meg – mondja a szerző – a katalógus összes kötetében. A típuszámot a katalógus készítője által adott, illetve esetenként a folklórkutatásban már használt és közkeletűnek tekintett típuscím követi, majd következik a típus tartalmának hosszabb-rövidebb ismertetése (a szüzsé), végül pedig a típus előfordulásainak hosszabb-rövidebb listája a források bibliográfiai adatainak a megadásával, földrajzi és kronológiai rendben.” Az eredményes tájékozódást nagymértékben segítik *A katalógus használata* (I. kötet, *Bevezetés*) és a *Rövidítésjegyzék* (X. kötet) című fejezetek.

A tizenkét kötet, amely évtizedek gyűjtő- és rendszerező munkájának gyümölcse – és a nemzetközi folklorisztikában is a történeti témájú mondák első tudományos igényű rendszerezésének tára – a néprajzkutatást és a közművelődést egyaránt szolgálja. Alapja a *Magyar Történeti Mondák Archívuma*, amely 112 ezer szövegével – történeti mondáink páratlan tematikai- és motívumbőségének köszönhetően – ugyancsak egyedülálló a világon. Magyar Zoltán mondakatalógusával a tudományos világ hatalmas és átlátható adatbázist kapott, az egyszerű olvasó pedig egy megtanulható „rejtjelezésű” nagy könyvet, ami választ adhat a mondával kapcsolatos kérdéseire. De kérdés nélkül is érdemes lapozgatni Magyar Zoltán katalógusát. Csak felütni valahol, időzni valamelyik témánál (a típus tartalmának hosszabb/rövidebb ismertetése), mondjuk a Betyár- vagy Forrásmondáknál (Szentkutak), vagy a Csodás jelenéseknél. Ez a fajta érdeklődő figyelem is megnyithatja előtünk a mondai teret, ha nem is olyan szélesre és varázssosan, mint egykor az öregek hangja.

Mile Zsigmond